

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) Національної академії педагогічних наук України Лук'янової Лариси Борисівни на дисертаційну роботу Коваленка Олександра Миколайовича «Використання цифрових аудіо робочих станцій у музичній самоосвіті дорослих», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті у спеціалізовану вчену раду Д 26.459.01 Інституту цифровізації освіти НАПН України

Актуальність теми дисертаційного дослідження Коваленка О. М. «Використання цифрових аудіо робочих станцій у музичній самоосвіті дорослих» визначається комплексом соціально-культурних, освітніх і технологічних чинників і ґрунтується на сукупності чинників.

По-перше. У сучасному світі музика не лише залишається потужним засобом естетичного й емоційного самовираження, а й стає важливим ресурсом психоемоційної підтримки, творчого розвитку та соціальної інтеграції. Водночас суспільство дедалі більше усвідомлює значущість неформальної та інформальної освіти, особливо у сфері розвитку креативних компетентностей, самовираження, а також психоемоційної стабілізації дорослих в умовах підвищеної соціальної турбулентності, зумовленої, зокрема, війною, стресом і посттравматичними станами. У контексті стрімкого розвитку цифрових технологій, зокрема в галузі створення та обробки звуку, музична творчість набула нових форм, інструментів і можливостей, що стають доступними широкому колу користувачів.

По-друге, цифрові аудіо робочі станції (DAW) стали одним із ключових інструментів сучасної музичної практики, інтегруючись у професійне навчання, хобі-сферу, музичну терапію й медіаосвіту. Проте ефективне їх використання у процесі музичної самоосвіти дорослих потребує спеціальної підготовки, педагогічного супроводу, розроблення відповідних моделей і методик, які б враховували особливості дорослої аудиторії, принципи андрогогіки та специфіку цифрового навчального середовища.

По-третє, у науково-педагогічному дискурсі дослідження музичної самоосвіти з використанням DAW є новим, малоопрацьованим напрямом, що підсилює його наукову новизну й суспільну значущість. Вибір теми дисертаційної роботи відповідає ключовим орієнтирам сучасної української та європейської освітньої політики щодо підтримки навчання впродовж життя, розвитку цифрової компетентності, а також інтеграції креативних технологій в освітній процес. І у цьому ж контексті зростає значення самоосвіти як ключового чинника у формуванні цифрової, креативної та технічної компетентності дорослої

особистості. Проте недостатній рівень науково-методичного супроводу процесу використання DAW у музичній самоосвіті ускладнює ефективне й осмислене застосування цих інструментів.

Отже, розроблення педагогічно обґрунтованої методики та моделі розвитку відповідної компетентності дорослих є важливим і на часі завданням, що відповідає як викликам цифрової доби, так і потребам особистісного та професійного саморозвитку.

Таким чином, актуальність дисертаційного дослідження є беззаперечною та відображає запит часу, практичні потреби системи освіти дорослих і тренди цифрової трансформації у сфері мистецтва, а відтак є актуальною і цілком відповідає запитам часу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація містить результати наукових досліджень автора, які були отримані у процесі науково-дослідних робіт, що виконувалися в межах науково-дослідних робіт Інституту цифровізації освіти НАПН України: «Система інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень на основі електронних систем відкритого доступу» (ДР № 0115U002234, 2015-2017 рр.); «Проектування і використання відкритого освітнього середовища з елементами штучного інтелекту для професійного розвитку педагогічних кадрів» (ДР №0124U000671, 2024-2025 рр.) одним із виконавців яких був дисертант. Тема дисертації затверджена вченою радою Інституту цифровізації освіти НАПН України (попередня назва: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України) (протокол № 12 від 24.12.2015 р.).

До найбільш істотних наукових результатів, що містяться в дисертації О. М. Коваленка, слід віднести: дослідження проблеми створення електронної музики та особливості музичної самоосвіти у педагогічній теорії та практиці; з'ясування особливостей використання цифрових аудіо робочих станцій для музичної самоосвіти дорослих; визначення складників, показників та рівнів розвитку компетентності дорослих щодо використання цифрових аудіо робочих станцій для створення електронної музики і розроблено відповідну модель; розроблення методики використання цифрових аудіо робочих станцій для музичної самоосвіти дорослих та експериментальним шляхом перевірено її ефективність; створення рекомендації щодо використання цифрових аудіо робочих станцій у музичній самоосвіті дорослих.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз змісту дисертації, автореферату та публікацій О. М. Коваленка є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених автором результатів. Ґрунтовне вивчення джерельної бази, зокрема

245 найменувань, з яких 102 іноземними мовами, дали змогу дисертанту всебічно висвітлити сукупність аспектів досліджуваної проблеми.

Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування комплексу методів наукового дослідження, провідними з яких стали теоретичні (синтез; аналіз наукової літератури; історичний метод; класифікація, узагальнення та порівняння; контент-аналіз; емпіричні (анкетування та опитування; тестування, самооцінювання; консультації з професійними музикантами та музичними продюсерами; моделювання); педагогічний експеримент для перевірки ефективності та педагогічної доцільності запропонованої авторської методики; обсерваційний метод; статистичні методи; візуалізації даних для представлення наукових результатів у вигляді таблиць, графіків.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів полягають у тому, що автором було вперше визначено поняття «компетентність дорослих щодо використання цифрових аудіо робочих станцій для створення електронної музики», як підтверджена здатність особистості на основі сформованих знань, умінь, навичок і ставлень автономно та відповідально використовувати цифрові аудіо робочі станції для створення електронної музики у процесі музичної самоосвіти дорослих; теоретично обґрунтовано та розроблено модель розвитку компетентності дорослих щодо використання цифрових аудіо робочих станцій для створення електронної музики; визначено складники (когнітивний, технічно-діяльнісний, мотиваційно-творчий і оцінювально-рефлексивний) та відповідні показники до них, а також рівні прояву (високий, середній, початковий) розвитку компетентності дорослих щодо використання цифрових аудіо робочих станцій для створення електронної музики; дістали подальшого розвитку теорія та методика застосування апаратних і програмних засобів інформатизації освіти, зокрема, теорія та практика використання цифрових аудіо робочих станцій у музичній самоосвіті дорослих.

Поза усяким сумнівом дисертаційна **робота має практичну цінність**. Автором було розроблено методику використання цифрових аудіо робочих станцій у музичній самоосвіті дорослих; підготовлено та здійснено наповнення навчально-інформаційними матеріалами авторський сайт «Створення електронної музики» (<https://fierymusic.net/>); розроблено онлайн курс «Створення електронної музики в FL Studio» (<https://create.fierymusic.net/>); підготовлено рекомендації щодо використання цифрових аудіо робочих станцій у музичній самоосвіті дорослих.

Посилюють практичну цінність дослідження О. М. Коваленка і можливість використання здобутих результатів в освітніх установах для дорослих, зокрема

центрах освіти дорослих, закладах післядипломної освіти, університетах третього віку, установах культури і творчості. Напрацювання дисертанта можуть бути використані у програмах професійної перепідготовки, зокрема на курсах перепідготовки працівників культури, аудіовізуальних професій, медіа та ін. Оскільки матеріали знаходяться у вільному доступі, вони у будуть затребуваними для самоосвіти дорослих людей і, що є особливо цінним, для осіб з особливими потребами, людей старшого віку для розвитку когнітивних та емоційних функцій через творчу діяльність

Не зважаючи на те, що дослідження виконано у контексті неформальної освіти, його результати знайдуть своїх споживачів і у формальній, зокрема вищій педагогічній освіті, зокрема у закладах, що здійснюють підготовку вчителів музичного мистецтва, для удосконалення змісту освітньо-професійних і освітньо-наукових програм підготовки.

Практичну цінність результатів дослідження О. М. Коваленка підтверджують довідки про їх впровадження у вищих закладах освіти і наукових установах України, зокрема Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (довідка № 807/04 від 05.05.2025), Київському національному університеті технологій та дизайну (довідка № 06-82/967 від 06.05.2025), Інституті цифровізації освіти НАПН України (довідка № 93 від 24.04.2025).

Загальні висновки дисертаційної роботи та висновки за розділами відображають результати проведеного дослідження. Наукові положення, розроблені здобувачем, базуються на використанні методів статистичного опрацювання даних, що підтверджує їх достовірність.

Щодо оцінки змісту дисертації та її завершеність. Проведена експертиза доводить, що структура дисертації О. М. Коваленка, а також логіка і послідовність викладу тексту відповідають вирішенню поставлених завдань дослідження. Загалом осмислення й аналіз заявленої проблеми було здійснено основі доцільно підібраних наукових підходів та реалізовано з використанням сукупності методів.

Робота складається із анотації українською й англійською мовами, вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Останні вміщують цінний матеріал для практичного використання дисертаційних результатів.

Науковий апарат, виконаної роботи коректно визначено. Об'єкт, предмет, мета дослідження, представлені у вступі, відповідають задекларованій темі. У цій складовій дисертації висвітлено наукову новизну, практичне значення, подано відомості щодо апробації та упровадження результатів дослідження, особистий внесок здобувача, структуру та обсяг дисертації.

Зміст першого розділу дисертації присвячений комплексному аналізу проблем музичної самоосвіти дорослих у контексті розвитку електронної музики та цифрових технологій. Автором було визначено п'ять ключових етапів світового розвитку електронної музики: від перших експериментів XVII століття до сучасної цифрової епохи з використанням DAW (Digital Audio Workstations) і штучного інтелекту. Простежено чотири етапи розвитку електронної музики в Україні, акцентуючи на переході від технічних експериментів до міжнародного визнання й проаналізовано роль цифрових платформ, інструментів і програмного забезпечення в розвитку сучасної музики. На окрему заслугу висвітлення музичної самоосвіти дорослих у цифрову добу. Зокрема дослідник звертається до сутності і значення неформальної освіти, безперервного навчання, самоосвіти та саморозвитку дорослих у цифровому суспільстві, наголошуючи при цьому що цифрові технології створюють нові можливості для самостійного опанування музичних навичок, навіть без академічної освіти.

Не можемо не погодитися з думкою дисертанта, що електронну музику можна розглядати як форму самовираження, що сприяє психологічній стабільності, самореалізації та духовному розвитку особистості, як спосіб емоційної саморегуляції, особливо в умовах стресу, викликаного війною чи соціальними викликами. Не викликає заперечень думка автора, що музична самоосвіта дорослих у цифрову епоху є не лише доступною, але й надзвичайно ефективною формою особистісного розвитку, відповідає на потреби творчого самовираження і виконує важливу психотерапевтичну функцію.

Загалом результати теоретичного аналізу проблеми музичної самоосвіти дорослих, здійсненого О.М. Коваленком у першому розділі, додатково поглибили значення досліджуваного феномену та підкреслили доцільність привернення уваги науковців й практиків до питань підтримки ментального здоров'я, що є особливо значимим у контексті сучасних реалій України.

Другий розділ дисертації присвячено моделюванню процесу розвитку компетентності дорослих щодо використання цифрових аудіо робочих станцій (DAW) у музичній самоосвіті. Його зміст структуровано за трьома аспектами, кожний з яких є логічним продовженням попереднього. Ключовим аспектом розділу є, безумовно, авторська поетапна модель процесу формування компетентності дорослих щодо використання цифрових аудіо робочих станцій для створення електронної музики, центром якої є розвиток умінь роботи з DAW, творче мислення, емоційна саморегуляція, цифрова грамотність. Модель передбачає інтеграцію форм самоосвіти (самостійне навчання, онлайн-курси, проєктна діяльність) з підтримкою соціально-педагогічного середовища, а її реалізація сприяє цілісному розвитку особистості, формуванню цифрової та творчої компетентностей, відповідає сучасним вимогам безперервного навчання.

Особливо цінною є спроба поєднати педагогічне моделювання з технологічним дизайном освітнього середовища. Представлена модель є не лише теоретичною конструкцією, а має прикладний потенціал, оскільки закладає основи для розробки онлайн-курсів або програм неформальної освіти.

Не можемо оминати увагою андрагогічні засади на яких створено модель, зокрема роль суб'єктності дорослого у самоосвітньому процесі та важливість мотиваційно-ціннісного компонента.

Цей розділ відіграє ключову роль у теоретичному обґрунтуванні всього дослідження та закладає основу для наступного методичного і експериментального викладу.

У *третьому розділі дисертації описано* авторську методику використання цифрових аудіо робочих станцій (DAW), зокрема FL Studio, для музичної самоосвіти дорослих. Методика має на меті розвиток компетентності у створенні електронної музики через онлайн-курс із чотирьох модулів. Детально подано зміст курсу, процедуру створення музики в DAW у дев'ять кроків – від налаштування середовища до мастерингу. Розглянуто форми, методи та засоби навчання, включаючи авторський сайт як освітній ресурс. Представлено рекомендації та описано Слід підкреслити, що успішність реалізації авторської методики на практиці сприяють створені рекомендації, які спрямовані на подолання типових труднощів, що можуть виникати у початківців.

Розділ підкреслює творчий потенціал музичної самоосвіти як засобу самовираження.

Четвертий розділ присвячено організації, проведенню та результатам експериментальної роботи з упровадження авторської методики використання DAW у музичній самоосвіті дорослих та перевірці її ефективності. Визначено мету, завдання, етапи, об'єкт і бази експерименту, а також методи збору та обробки даних. Порівняльні таблиці та діаграми ілюструють позитивну динаміку розвитку музичних, цифрових і креативних навичок у експериментальній групі. Статистичний аналіз результатів обох частин експерименту за критерієм F^* Фішера підтвердив достовірність відмінностей між групами на контрольному етапі, що обґрунтовує педагогічну доцільність використання авторської методики у процесі музичної самоосвіти. Успішна реалізація методики підтвердила гіпотезу дослідження та її прикладне значення для розвитку компетентності дорослих щодо використання цифрових аудіо робочих станцій для створення електронної музики. Розділ завершується висновками про ефективність методики та її практичну значущість.

Аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій О. М. Коваленка дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність викладених автором результатів. Експертиза публікацій

дисертанта засвідчила їхню відповідність (кількісну і якісну) вимогам до оприлюднення результатів наукового дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті. Зокрема, серед загальної кількості – 19 наукових праць, з яких 4 статі у наукових фахових виданнях України (1 стаття у виданні, що індексується Web of Science), 2 статті в інших наукових виданнях, 1 словник-довідник (у співавторстві), 12 тез доповідей.

Дисертація О. М. Коваленка відповідає нормативним вимогам, є грамотно оформленою, що свідчить про володіння автором методологією наукового дослідження. Структура дисертації відповідає меті і завданням дослідження.

На основі аналізу праць українських і зарубіжних учених, автору вдалося окреслити теоретичне підґрунтя досліджуваної проблеми. У роботі зроблені відповідні узагальнення й висновки, коректно оформлено додатки та список використаних джерел. Дослідницькі матеріали належним чином проаналізовані та доповнені змістовим наповненням у додатках до дисертації, які мають наукову і практичну значущість.

Дотримання академічної доброчесності, відповідність автореферату основним положенням дисертації.

О. М. Коваленком було дотримано загальних вимог та вимог академічної доброчесності. Усі покликання на наукові та документальні джерела оформлені дисертантом із дотриманням відповідних вимог. Зміст автореферату дисертації є чіткою характеристикою роботи, відображає мету та новизну наукової праці. Зміст автореферату не містить інформації, яка була б відсутня у тексті дисертації та відображає результати виконаної дослідницької роботи.

Отже, здійснений теоретичний аналіз, систематизація, узагальнення та конкретизація проблеми педагогічного дослідження, застосування адекватних, стосовно поставлених дослідницьких завдань методів дослідження та статистичного оброблення емпіричних і експериментальних результатів, залучення репрезентативної вибірки, належний аналіз та узагальнення отриманих емпіричних та експериментальних результатів свідчать про оволодіння здобувачкою методологією та методикою наукової діяльності.

Поставлені в роботі наукові завдання є повністю виконаними.

Водночас, до дисертаційної роботи можна висловити певні **зауваження та побажання**:

1. Позитивно оцінюючи і повністю схвалюючи ідею автора щодо привернення уваги до проблеми освіти дорослих, освіти впродовж життя загалом, і неформальної освіти та інформальної освіти, зокрема, вважаємо, що робота виграла би за умови більш чіткого і послідовного аналізу

означених понять, їх супідлеглості та конкретизації щодо використання термінів «неформальна й інформальна освіта», оскільки вони не є тотожними.

2. На нашу думку, третій розділ дисертації є дещо перевантажений через надмірну деталізацію, зокрема через занадто детальний опис онлайн-курсу, надмірну увагу до статистики вебсайту, що не зовсім відповідає науковому стилю розділу; має місце певна повторюваність інформації, зокрема окремі тези повторюються в різних частинах розділу, що знижує динаміку викладу і цілісність сприйняття.
3. У дисертації здійснено ґрунтовний кількісний аналіз результатів дослідження, проте, на нашу думку, якісний аналіз є дещо обмеженим, бракує аналізу змін у поведінці, мотивації або рефлексії учасників експерименту.
4. Загалом практична цінність роботи не викликає заперечень і висвітлена автором у декількох сенсах, водночас з урахуванням того, що провідний контекст дослідження стосується неформальної освіти, доцільно було би здійснити апробацію саме у цих закладах, наприклад, серед членів ГС Української асоціації освіти дорослих, ЦОД та ін.
5. Освіта дорослих, у тому числі й неформальна, має багато специфічних особливостей, які можуть викликати певні труднощі, з-поміж яких різний рівень технологічної готовності, що є наслідком обмеження цифрової грамотності, технічні бар'єри та тощо, та вимагає відповідної адаптації. На нашу думку, у тексті дисертації і авторефераті доцільно було більш детально проаналізувати ризики цієї адаптації, зокрема до цифрових інструментів і конкретизувати шляхи їх подолання.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Коваленка Олександра Миколайовича «Використання цифрових аудіо робочих станцій у музичній самоосвіті дорослих», подана на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті, є структурно завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке містить нові науково обґрунтовані результати в галузі педагогічної науки, і за актуальністю, змістом, обсягом, науковою новизною, обґрунтованістю наукових положень, достовірністю, практичним значенням, якістю оформлення та повнотою викладу відповідає нормативним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, зі змінами та доповненнями», а її автор – Коваленко Олександр Миколайович

заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
директор Інституту педагогічної
освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України

Лариса ЛУК'ЯНОВА

